

Вікторія КРАВЧУК,
*учителька української літератури та зарубіжної
літератури, інтегрованого курсу літератур
(української та зарубіжної)*

Людмила НИЖНИК,
*учителька української мови та літератури,
інтегрованого курсу літератур (української та
зарубіжної) Старокостянтинівської загальноосвітньої
школи I-III ст. №1*

Інтеграція літератур у НУШ: виклики та переваги

Однією з новацій Нової української школи є розроблення змісту шкільної літературної освіти на засадах інтегрованого підходу. Міждисциплінарна інтеграція полягає в тісному зв'язку змісту, методів і форм роботи, тому було визначено переваги інтегрованого навчання для учнів як більш чітке розуміння мети кожного предмета в різних аспектах. Унаслідок чого був створений єдиний для шкільного курсу літератури інтегрований курс, що дозволило уникнути дублювання навчальної інформації в змісті різних дисциплін. Упровадження нового предмета було зумовлено соціальними викликами, сучасними освітніми завданнями та унормовано новим Державним стандартом базової середньої освіти (2020 р.).

Світ перестав бути сегментованим, перетворившись на складну мережу взаємозв'язків, де знання не існують ізольовано. Саме тому інтегрований курс літератур у НУШ відходить від формального вивчення біографій, пропонує учням натомість цілісну культурну картину. Це дозволяє дитині не просто "проходити програму", а бачити, як спільні людські цінності, історичні епохи та художні образи перетинають кордони, формуючи глобальний світогляд та навички системного мислення. Наші діти не дивляться на реальність крізь вузьку щілину одного предмета: вони бачать контексти, зв'язки та глобальні тренди. Саме тому впровадження інтегрованого курсу літератур (української та зарубіжної) в межах НУШ — це не просто методична реформа, а відповідь на виклики часу.

Раніше ми вивчали літератури як окремі ізольовані острови. На одному березі — українська хата, на іншому — англійський замок. Інтегрований курс нарешті будує між ними міст. Уявіть, як захопливо для учня порівнювати українське бароко з європейським або бачити, що світові сюжети про звичайну людину відгукуються в серцях наших авторів. Наприклад, Тарас Шевченко, Микола Гоголь - в українському середовищі, а Чарльз Діккенс - у світовому.

Це вчить головному — бачити Україну в контексті великої світової культури, формувати цілісну картину світу. Учень більше не плутається в епохах. Якщо вивчається романтизм, то він охоплює Байрона й Шевченка одночасно. Якщо «нова драма» - то Бернарда Шоу й Лесю Українку. Це логічно, зрозуміло й економить обсяг ментальної енергії, уваги та пам'яті, необхідної для обробки інформації, саморегуляції, прийняття рішень.

Інтеграція спонукає до порівняння. Чому Гамлет і Мазепа діють саме так? Що спільного у фольклорі різних народів? Це вже не просте «прочитав-переказав», а глибокий аналіз. Порівняння допомагає визначити найкращі практики. Тільки зіставивши процеси, можна побачити, де вони суперечать один одному. Замість того, щоб двічі вивчати теорію літератури на різних уроках, вчитель дає її один раз, вивільняючи час для творчих проєктів, дискусій та медіаграмотності.

Звісно, перехід на рейку інтеграції — це іспит для вчителя. Він вимагає від педагога бути «універсальним солдатом»: орієнтуватися в обох програмах, уміти знаходити неочевидні паралелі, об'єднувати літературу з художнім і музичним мистецтвом, історією та філософією. Проте саме тут народжується справжня педагогічна свобода. Сучасні підручники для НУШ уже пропонують готові моделі, де тексти переплітаються, підсилюючи один одного.

Старокостянтинівська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 пілотує інтегрований курс літератур (українська та зарубіжна) за модельною програмою авторського колективу Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Тригуб І.А., Слижук О.А., Молодик К.Ю. та апробує підручник «Література (українська та зарубіжна)» Таміли Яценко, Василя Пахаренка, Людмили Юлдашевої, Ірини Тригуб, Олеси Слижук. Програми та підручник забезпечують етапну наступність і безперервність вивчення творів, що ввійшли до «золотого» фонду української та зарубіжної класики.

Орієнтиром для пізнання високого художнього світу творів української та зарубіжної літератури на шляху формування компетентного учня-читача є читацькоцентричний принцип опрацювання навчального матеріалу. Художній текст у підручнику є першоелементом, тому учні мають спочатку прочитати художній твір і самостійно сформулювати первинне враження про нього. Лише після цього етапу вступає в дію апарат підручника: рубрики та запитання, які не диктують висновки, а м'яко скеровують роздуми учня від емоційного захоплення до глибокого аналізу художніх засобів.

Наприклад, рубрика «Читацький путівник», що подається до кожного передбаченого програмою розділу, містить перелік знань та умінь, які здобувачі освіти опанують під час вивчення теми.

Рубрика «Культурно – історичні паралелі» розповідає про події, процеси, ідеї в суспільстві, політиці та духовному житті певної доби, які вплинули на написання літературного твору або ж безпосередньо відображені в ньому.

«Мистецькі діалоги» ознайомлять вас із зразками інших видів мистецтва (живопис, музика, архітектура, театр, кіно тощо), які за змістом чи стилем пов'язані з літературним текстом.

А рубрика «Працюємо творчо» включає завдання та читацькі проекти, для виконання яких необхідно об'єднатися в невеликі творчі колективи та розподілити між собою функції.

«Читацька самоперевірка» містить запитання та завдання для узагальнення вивченого, самостійного виконання завдань удома, рефлексії.

Ці рубрики не лише структурують знання, а й стимулюють критичне мислення, навчають аналізувати підтексти та проводити паралелі між класикою і сучасністю. Такий підхід перетворює читання на активний діалог, де учень стає не просто спостерігачем, а співтворцем. Наприклад, вивчаючи твір Лесі Ворониної «Тасмине Товариство Боягузів, або Засіб від переляку №9» (6 клас), учні працювали над проектом «Страх – мій страж»: досліджували свої страхи, візуалізували їх й обмінювалися методами боротьби. Також втілювали в життя проект «Прізвище – історія роду»: вивчали походження своїх прізвищ, їхній вплив на долю, характер людини.

Із захопленням шестикласники опрацьовували фантастичну драму-казку Неди Нежданой «Зоряна мандрівка». Підсумковим продуктом роботи над твором став інтерактивний плакат «Космічні монстри: чорні діри», а окремим вектором був аналіз багатства рідної мови з рубрики «Мовна скарбничка» щодо назв сузір'їв. Наприклад, офіційна назва – Велика Ведмежця, а українська народна назва – Великий Віз, Чумацький Віз, Великий Ківш.

Коли здобувачі освіти занурилися у світ поезій Джанні Родарі, зокрема «Листівки з видами міст», вони сфокусували увагу на знаменитих пам'ятках Італії, тому вирушили в медіаподорож крізь віки «Від Риму до Венеції». А твір Ірен Роздобудько «Що може пензлик?» дав можливість учням поєднати літературу з художнім мистецтвом. Шестикласники практично дали відповідь на запитання: «Що ти робиш, коли сідаєш малювати? А якщо немає фарб?» – «Вхід ідуть природні матеріали». Діти відчували себе художниками, реалізуючи проект «Малюй, як Катерина Білокур».

Восьмикласники, вивчаючи твір Данієля Дефо «Життя і незвичайні та дивовижні пригоди Робінзона Крузо», підготували проект «Один день із життя Робінзона», який

дав можливість відчути силу незламності характеру героя, розуму, пізнати себе. Комедії Івана Карпенка-Карого «Сто тисяч» (8 клас) і Михайла Старицького «За двома зайцями» (9 клас) допомогли школярам зануритися у світ театрального мистецтва: відчути себе режисерами та постановниками, справжніми акторами, проявити креативність, стилізувати вбрання відповідно до характерів героїв та підібрати музичний супровід.

Інтерактивний електронний додаток до підручника на платформі ВШО допомагає краще засвоїти й поглибити матеріал. Наприклад, дев'ятикласники, проводячи паралелі між українським та французьким реалізмом, акцентували увагу на національних особливостях творів Миколи Гоголя та Оноре де Бальзака. Зокрема, виконували медіазавдання за повістю Гоголя «Сорочинський ярмарок» – «Інстаярмарок 1820-х» або «Червона свитка в TikTok» (за вибором). Створювали сторінку події з 5–6 дописів або сторіз із яскравими описами «Реклама пиріжків», «Акція на чоботи», «Розпродаж червоних свиток», «Лайфхаки для продавців». У дописах учні використовували стиль, близький до мови твору, акцентували увагу на прислів'ях, приказках, фразеологізмах. Формат представлення – Instagram-профіль. А прочитавши твір Оноре де Бальзака «Гобсек», дев'ятикласники створювали уявну сторінку в стилі бізнес-мережі (LinkedIn-профіль Гобсека):

посада – «Фінансовий стратег/капіталіст/лихвар-самітник»;

досвід – «Поглинання шляхетних родин», «Інвестиції в людську слабкість»;

рекомендації – від пані де Ресто, Дервіля, Фанні Мальво;

девіз – «Гроші – це влада. Все інше – спокуса».

Формат представлення – Canva або Google Slides.

Окремі учні працювали над психоаналітичним досьє «Пацієнт Г.» Уявляли, що Гобсек – пацієнт сучасного психотерапевта, на сеансі в якого розкривається страх втрати контролю; дитячі травми (можливо, вигадані); манія накопичення. Формат представлення – аудіозапис/монолог сеансу.

Роботи проведено багато, щось давалось легко, а щось ставало справжнім інтелектуальним викликом, який ми долали з учнями крок за кроком.

Чи відчували ми підтримку авторського колективу? Безумовно, тому щиро вдячні за цю синергію. Наша співпраця триває й нині. На старті пілотування в 5-му класі ми вже були повністю "озброєні": мали навчальну програму з інтегрованого курсу літератур, електронні версії підручників та розроблене календарно-тематичне планування. Особливо цінним є формат підтримки в соціальних мережах Facebook, Viber — автори завжди на зв'язку, незалежно від часу звертання. Таке живе спілкування — це фундамент успіху в нашій справі.

Інтегрований курс літератур — це про те, як виховати не просто читача, а ерудовану особистість. Ми нарешті перестаємо ділити культуру на «свою» та «чужу», натомість вчимо дітей розуміти цінність кожного слова в глобальному хорі людства. Це важкий шлях, але це шлях до інтелектуальної деокупації та сучасного мислення. На старті пілотування було тривожно. Але вчительський хист узняв гору. Пілоти вкотре довели: педагоги мають унікальний талант - створювати сенси навіть там, де на перший погляд нічого немає.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

2. Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). Навчальна програма та відеоуроки на платформі ВШО.

3. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, Л.П.Юлдашева, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2023.

4. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Грамота, 2025.

5. Література (українська та зарубіжна) : підручник для 9 класу закладів загальної середньої освіти / Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, І.А.Тригуб, О.А.Слижук. Київ : Грамота, 2026.

6. Методичні рекомендації щодо викладання інтегрованого курсу літератур у 7–9 класах Нової української школи / авт. кол.: Т.О.Яценко, В.І.Пахаренко, О.А.Слижук та ін. Київ : УОБЦ «Оріон», 2024.

7. Методичні рекомендації щодо особливостей організації освітнього процесу за модельною навчальною програмою «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» / авт. кол. під керівн. Т.О.Яценко. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022.

8. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Яценко Т. О., Тригуб І. А. (наказ МОН від 12.07.2021 № 795). URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

9. Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти / авт. Яценко Т.О., Пахаренко В.І., Тригуб І.А., Слижук О.А. (наказ МОН від 24.07.2023 № 883). URL: osvita.ua (дата звернення: 26.03.2026).

10. Освітня платформа ВШО: <https://surl.li/kfwmmc>.

Олена РОЖКОВА,
вчителька
зарубіжної літератури
ліцею №11
м.Хмельницького

*мовно-літературна
освітня галузь
(українська філологія)*

Активізація пізнавальної діяльності учнів Нової української школи на уроках зарубіжної літератури

Зарубіжна література в освітньому процесі виконує не лише інформаційну, а насамперед світоглядну функцію. Вона формує цілісні орієнтири, розвиває емоційно-інтелектуальну сферу особистості, сприяє осмисленню універсальних проблем людського буття. Саме тому ефективність її викладання безпосередньо залежить від рівня пізнавальної активності та творчої залученості учнів.

Активізація пізнавальної діяльності та розвиток творчих здібностей учнів НУШ на уроках зарубіжної літератури можливо лише в умовах глибокого переосмислення ролі вчителя, учня і самого уроку.

Невід'ємною частиною сучасної педагогічної практики стали активні методи навчання, які спонукають учнів до активної розумової і практичної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом.

Активне навчання передбачає використання такої системи методів, яка спрямована головним чином не на виклад учителем нового матеріалу, а спонукання здобувачів освіти до розвитку аналітичного та критичного мислення, креативності та творчих здібностей, оскільки вони активно використовують різні прийоми та технології.

Під час занять із зарубіжної літератури формуються навички:

вміння відстоювати власну позицію та самостійно працювати з різними джерелами інформації, ефективно презентувати свої здібності в майбутньому.

Сутність цього методу полягає в тому, що здобувачі освіти беруть активну участь у навчальному процесі.

Використання сучасних технологій значно підвищує активність та зацікавленість навчальним матеріалом. Інди-